

УДК 316.774"19/20"(049.3)

DOI: <https://doi.org/10.22182/pr.6532020.16>

Приказ

Јована Бокан*

*Факултет политичких
наука у Бањој Луци*

ГЕОПОЛИТИКА ТЕЛЕВИЗИЈСКИХ СЕРИЈА

Доминик Мојси.
2016. *Геополитика
телевизијских серија.*
Београд: Клио, 168 стр.

Доминик Мојси (*Dominique Moisi*) синтетиче своје претходно стечено знање о емоцијама и политици нудећи револуционарно свјеже, стратегијски битне закључке о томе како некадашње *agore* данас бивају замијењене даљинским управљачима и вјешто исконструисаним свијетом интернет доступности приватних канала у којима уживамо из удобности својих фотеља. Домови постају нова ратишта из којих повлачимо потезе јер наступа вријеме тријумфа телевизијских серија над филмским остварењима која су кроз историју представљала један од најозбиљнијих фактора усмјеравања одлука у жељеном правцу. До сада су серије узимале тек понеко парче аплауза, али нагло мијењају свој статус постајући главни инструменти формирања идентитета како појединаца тако и држава. Готово нико није имун на коришћење серијских фраза које су се одомаћиле у свакодневним конверзацијама и које неријетко бивају искоришћене као референтни извори и извори информација у медијском извјештавању (стр. 9-12). Серије можемо анализирати из новинарског, социолошког, психолошког,

* jovanaabokan@gmail.com

језичког али и геополитичког угла који је доминантан у књизи. Хибридно посматрање и јесте квалитет ове књиге и чини је предметом вриједним пажње и од стране ширег круга читалаца, а нарочито стручне публике. Ипак, разумљива је првобитна скепса стручњака који одлуче да посвете пажњу редовима ове књиге, нарочито старије генерације, која се још увијек није успјела прилагодити коперниканском обрту и која је потајни саучесник културних фронтова квалитетне књижевности дајући јој осјетну и помало пркосну предност над серијама, не успијевајући да се уклопе у данашње димензије културне револуције серијских сценариста који су постали све прецизнији аналитичари, критичари и друштвени футуролози од прворазредног значаја. Књига је од велике вриједности јер је нарочито значајно у научну полемику уврстити разматрање серија због тога што ријетко који жанр успјева толико емоционално интензивирати осјећај присуства јунака у нашим домовима и потпомоћи снажну идентификацију са ликовима са којима гледалац проналази сличности. Серијске јунаке доживљавамо као пријатеље,

наше савезнике и осјећамо се изданима уколико се они не појаве у наредној епизоди. Некада су фељтони успјешно мобилисали тај осјећај ишчекивања, данас су то епизоде за које више није потребно прилагођавање гледалаца, него се оне обликују према нашем времену. Такође, серије представљају масовни извор нових спознаја о стварима иза кулиса које су данас видљивије. Немогућност емитовања серија у одређеном времену или њихов прекид због неке друге врсте неочекиваног програма више не морају бити извор фрустрације. Наши највјернији пријатељи ескапизма нас чекају и бивају доступни онима који активно траже формате искуства које желе. Серије, причајући више прича паралелно, постају значајне јер су тренутно једно од најучинковитијих средстава за преношење плански исконструисаних порука најразличитијој публици (стр. 12). Геополитички и војни закључци могу се извући из поклањања пажње одређеним серијама у одређеној друштвеној, идеолошкој, политичкој и културној клими одређених географских подручја. Мојси, анализирајући серије кроз

критеријуме: успјеха, теме, времена емитовања и квалитета (стр. 16-18) постаје пионир у храбром извођењу закључака о томе шта баш одређене групације гледалаца мотивише да поклањају своју пажњу одређеним садржајима и из којих разлога. Анализирањем серија може се проникнути у намјере земаља креатора серије и климе у њиховој земљи, али и намјере фасцинираних тзв. *обер-фанова*. Овој анализи пажњу нарочито требају посветити они који изучавају безбједносна и стратешка питања јер за геополитичко освајање пропаганда више не значи комплексна и увијена аргументовања зарад скривених интереса него сублиминалне поруке и потресне репелике о којима ћемо данима активно и острашћено расправљати и које ће нам продирати у машту јер смо означени као потенцијална публика коју треба убиједити у оправданост одређених потеза.

Серије попут „Игре престола” и „Куће од карата” своју причу заснивају на прагматичним виђењима реалистичке школе у међународним односима која за разлику од школе

либералног мишљења заговара песимистички поглед на појединца покренутог личним задовољством (стр. 39-40). Идеалистички конструисана борба међузависности у краљевству „Вестерос” (*Westeros*) као непријатељу реда не би имала „прођу” међу публиком и сценаристима, али и финансијерима и вјероватно не би постигла планетарни успјех да не слави пад морала и да се не заснива на критеријуму негативности и цинизма који су једни од главних основа за обезбјеђење финансијске подршке. Макијавели и Хобс обезбјеђују сигуран профит, а и најбоље дочаравају слику савременог друштва. „Игра престола” промовише хаос као гаранцију успјеха, истиче Мојси. У јунацима ове серије врло је лако препознати сличности са савременим политичарима. Истовремено се у неким другим анализираним серијама снажно осјећа потреба за новоуспостављеном равнотежом моћи. „Даунтонска опатија” помало је сладуњава прича о носталгији за редом (стр. 64) и подијељеном сјају и пропасти племства којег мијењају надолazeћи демократски принципи. Причана дијелом из аутобиографског угла,

уноси осјећај континуитета и стабилности. Филозофкиња Селин Спектор (*Céline Spector*) „Даунтонску опатију” ставила је у компарацију са Мановим и Токвиловим закључцима о нестанку једних и почетку других свијетова (69-70 стр). „Кућа од карата” која позива на буђење и успон изворне демократије у Америци (стр. 117-118), говори о растућем страху од пропасти због кризе демократије услијед губитка повјерења у институције као стубове друштва. Ова серија уз неоспорна претјеривања приказује замисао америчке демократије као „ветократију” (стр. 108) Френсиса Фукујаме. Постепена свјесност о девалвацији темељних идеја демократије доводи и до опсесивне унутрашње сумњичавости Америке (серија „Домовина”). Ова клима страха највише приличи расположењу које влада у Америци након 11. септембра који представља преломну тачку у будућој борби против терориста. Руси нису више непријатељ број један него њихову улогу у досадашњим филмовима и серијама преузимају екстремисти. Аутор истиче да ова серија највише од свих анализираних одсликава сусрет између реалног времена и времена

серије (стр. 91) и да се може гледати као дуги списак грешака које су довеле до појаве Исламске државе (стр. 99). Недалеко од реалности је и серија „Окупирани” која је својеврсни приказ суочавања са пријетњом коју подгријава непријатељски настројен комшија. Европској унији и Русији припале су улоге негативаца, док је Норвешка приказана као жртва географског положаја (стр. 125) издана од стране НАТО савеза.

Јасно је да се серије могу одразити на будућа понашања грађана у домену политичког активизма или потенцијалне искључености и отупљености сматрајући залудном сваку реакцију. Ове серије немају само фиктивни карактер него и конотацију незавидне стварности и геополитичке ситуације свијета у којем живимо. Али анализа није писана са предумишљајем да читалишту пробуди љубав према геополитици него да прикаже колико наведене серије црпе грађу из геополитичке стварности. Заједничка нит анализираним серијама може бити тема отпора и синтезе колективних страхова човјечанства. „Тема водиља актуелних серија на

геополитичком плану јесте тема страха” (стр. 44), осјећај губитка контроле (стр. 146) те потрага за новом равнотежом (стр. 43). Аутор не злоупотребљава те страхове него књигу завршава серијом „Равнотежа моћи”, која је ауторов фиктивни пројекат. Он је описује као „могућност принудне компететивне сарадње” у биполарним околностима због неочекиваних и новонасталих проблема на свјетској сцени и узајамног поштовања двије антагонимске силе (Кине и Америке) које није више тако далеко чиме буди оптимизам и наду које наводи као сврху књиге. Ако се питамо шта је то што америчке серије чини неупоредиво успјешнијим од рецимо кинеских и руских серија у тржишном смислу, Мојси као одговор наводи америчку културу која се настоји приказати као универзална (стр. 22). Америка има храброст да серијама своју меку моћ, како је дефинише Џозеф Нај, удвостручи бавећи се самокритикама којим задобија већу пажњу и „излази ојачана из тог бесконачног оцрњивања себе” (стр. 35). за разлику од руских и кинеских национално обојених серија које се баве величањем. На

појединим мјестима у књизи може се учинити да је аутор упао у идеолошке замке карактеришући све руске и кинеске серије као такве. Или је у питању идеологија или степен непознавања тих серија. Али се убрзо исправља описујући кинеске серије под претпоставком да се надахњују „Холивудом” и „Боливудом” али уз ограду да их не познаје довољно добро да би могао извести ваљане компарације (стр. 35). Савремене серије редефинишу некадашњи однос између добра и зла, идеалног добра које увијек и нужно побјеђује зло чинећи гледаоце неспремним на стварни свијет пораза и страдања. Из тога произилази и заједничка порука свих анализираних серија која се своди на закључак да је у савременом свијету јако тешко наћи скровиште гдје би се појединац могао осјећати крајње сигурним. Минимизирана је државна моћ. Одређени транснационални центри моћи посредством серија имају могућност слања порука милионима гледалаца без непосредног контакта не остављајући им простор за одговор. Анализирани серије говоре о утицају међународне политике на сценарије страха чији смо конзументи.

Читајући ову књигу може порастати способност потенцијалног гледаоца да не пристане на тотални социјални инжињеринг спина и не дозволи да перфидне серијске поруке које укључују распрострањеност и понављање утичу на његове критичке рецепторе који морају више него икада бити наоружани стрпљењем и проницљивошћу али и искуством гледања телевизијских серија како би знали разликовати које слике су дио пропаганде храњења страхова, а које су у функцији реалног.¹

* Овај рад је примљен 4. јула 2020. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 21. августа 2020. године.